

13. Новиков О.В. Конституційно-правовий статус президента Республіки Польща: дис. канд.юрид.наук. 12.00.02 // Національна юридична академія України ім. Я.Мудрого. – Х., 2008. – 206 с.
14. Пашутін В.В. Правова природа розпорядчих актів: Автореф. дис. канд. юрид. наук // Ун-т внутр. справ. – Х., 1998. – 18 с.
15. Правове письмо. Навчальний посібник // В.А. Ватрас, Д.А. Монастирський, В.Г. Рогожа та ін. / За ред. Р.О. Стефанчука. – К. : Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 148 с.
16. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник // Пер. з рос. – Харків : Консум, 2001. – 656 с.
17. Шаповал. В.М. Форми участі Президента України у правотворчості. [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1699_page_22.html.

КОВБЕЛЬ М. М.,

суддя

(Васильківський міжрайонний суд
Київської області)

УДК 342.9

СУТНІСТЬ ІНСТИТУТУ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті досліджується сутність інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі. Зокрема, значну увагу автор приділив з'ясуванню підстав перегляду судових рішень в адміністративному процесі, меті та особливостям цього інституту, аналізу нормативно-правових актів, що регулювали питання перегляду судових рішень в адміністративному процесі в Україні на сучасному етапі.

Ключові слова: адміністративний суд, справа адміністративної юрисдикції, перегляд судових рішень, адміністративний процес, судочинство.

В статье исследуется сущность института пересмотра судебных решений в административном процессе. В частности, значительное внимание автор уделил выяснению оснований пересмотра судебных решений в административном процессе, цели и особенностям этого института, анализа нормативно-правовых актов, регулирующих вопросы пересмотра судебных решений в административном процессе в Украине на современном этапе.

Ключевые слова: административный суд, дело административной юрисдикции, пересмотр судебных решений, административный процесс, судопроизводство.

In the article essence of institute of revision of court decisions is probed in an administrative process. In particular, an author spared considerable attention finding out of grounds of revision of court decisions in an administrative process, to the purpose and features of this institute, analysis, normatively legal acts which regulated the question of revision of court decisions in an administrative process in Ukraine on the modern stage.

Key words: administrative court, matter of administrative jurisdiction, revision of court decisions, administrative process, legal proceeding.

Вступ. Важливою складовою європейської інтеграції України є реформування судової системи держави. На жаль, не дали бажаного результату прийняті в останні роки зміни до законодавства України, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням судової системи. Окремі зміни в законодавстві мають суперечливий характер, оскільки призвели до погіршення функціонування судової системи. На шляху до утвердження європейської моделі судочинства важливим аспектом є розвиток інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі.

Стан дослідження. Різні аспекти перегляду судових рішень в адміністративному процесі стали предметом досліджень вітчизняних та російських учених: А.Т. Боннера, В.Д. Бринцева, І.П. Голосніченко, А.І. Єлістратова, І.Б. Коліушко, О.М. Пасенюка, Н.Б. Писаренко, Ю.С. Педька, Н.Г. Салішевої, А.О. Селіванова, Ю.М. Старілова, В.С. Стефанюка, М.М. Тищенко, Н.Ю. Хаманєвої, Д.М. Чечотата ін. Однак дослідження поняття інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі здійснювалося лише в контексті інших правових проблем.

Результати дослідження. Нині система перегляду судових рішень в адміністративному процесі в Україні привертає особливу увагу. Пов'язано це з низкою причин: по-перше, настав час оцінити результати проведення реформ судової системи, що відбувалися з 2001 року. По-друге, відбувається процес реалізації

положень прийнятого в 2010 р. Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1]. По-третє, вносяться зміни у Кодекс адміністративного судочинства України [2].

Забезпечення перегляду судових рішень в адміністративному процесі, справедливий судовий розгляд протягом розумного строку належить до основних засад судочинства, які закріплені як Кодексом адміністративного судочинства України, так і Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

У процесі здійснення адміністративного судочинства судами України постійно виявляються окремі недоліки чинного законодавства, що потребує вдосконалення. Так, у процесі застосування судами положень Кодексу адміністративного судочинства України було виявлено низку статей, які потребують більш чіткого законодавчого визначення, уточнення та узгодження між собою, а також деякі прогалини в законодавчому регламентуванні процедури адміністративного судочинства.

Здійснення справедливого судочинства та належного захисту прав і свобод громадян України можливе лише за наявності досконалого процесуального законодавства. Це дозволить реалізувати закріплене у Конституції України право людини та громадянина на судовий захист.

Необхідність існування інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі обумовлено низкою чинників, серед яких є необхідність судового тлумачення спірних правових положень, необхідність поновлення провадження в справі в разі виявлення після її розгляду абсолютно нових важливих доказів, або доказів, що вказують на помилковість прийняття судом до уваги відповідних фактичних даних при розгляді й вирішенні цієї справи.

Інститут перегляду судових рішень в адміністративному процесі є гарантією захисту прав учасників адміністративного процесу. За певних обставин суди через суб'єктивні (некомпетентність, неухважність, спрощений підхід тощо) й об'єктивні (складність справи адміністративної юрисдикції, декілька позивачів) причини ухвалюють рішення у справі, що не відповідають обставинам справи, нормам матеріального та процесуального права [3, с. 87-99]. Тобто не обов'язково чинники перегляду судових рішень в адміністративному процесі пов'язані з низьким рівнем кваліфікації суддів, їх добросовісністю, порядністю або сумлінністю. Вони можуть існувати об'єктивно й вимагати врахування при побудові системи перегляду судових рішень в адміністративному процесі.

Необхідність інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі пояснюється й тим, що усвідомлення учасниками процесу того факту, що виправити результати один раз досліджених у суді доказів неможливо може призвести до напруженості і нервовості при участі в адміністративному процесі, зокрема, в процесі участі у наданні, дослідженні та доведенні переконливості доказів. Так само й судді, усвідомлюючи тягар відповідальності за долю спірних відносин, котрі вирішуються раз і назавжди, повинні були б діяти розсудливо й виважено, що не завжди могло би бути можливо через сумніви, етичні міркування тощо.

Правосуддя, будучи специфічною соціальною діяльністю, часто викликає у людини емоційну реакцію, що призводить до нерозсудливих дій. Це є ще одним чинником необхідності існування такого правового інструменту, як перегляд судових рішень в адміністративному процесі, оскільки він забезпечує виважений, спокійний ритм адміністративного судочинства як способу розв'язання правових спорів через всебічну оцінку всіх наданих суду доказів та аргументів.

Ще одним із аргументів на користь існування інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі є недосконалість норм права, адже усунути всі елементи нечіткості й неузгодженості правових норм неможливо. Оскільки адміністративне судочинство не може зупинити для очікування появи нових, більш досконалих і чітких норм права, а також не може відмовити в правосудді, то і спірні норми застосовуються судом з їх тлумаченням. В даному випадку розгляд справи адміністративної юрисдикції ґрунтується на нормі, що викликає спір відносно її тлумачення, що і є одним із завдань інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі.

Одним з аспектів, що зумовлюють необхідність існування інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі, є неможливість у житті абсолютно повного й всебічного зібрання всіх важливих для правильного вирішення справи адміністративної юрисдикції доказів. Певний важливий доказ в адміністративній справі може бути виявленим в майбутньому після її вирішення по суті. Правовим механізмом поновлення провадження в справі адміністративної юрисдикції в таких випадках є інститут перегляду судових рішень в адміністративному процесі, що існує в усіх демократичних країнах світу.

Звичайно ж, не можна оминати й питання наявності суб'єктивних факторів через які суди ухвалюють рішення у справі, що не відповідають обставинам справи, нормам матеріального та процесуального права. Такими негативними суб'єктивними факторами є несумлінність, непрофесіоналізм, нечесність та непорядність представників юстиції, що призводить до судових помилок або навмисного порушення порядку провадження й вирішення адміністративної справи.

За умов, що склалися в нашій державі останні десятиліття, такі фактори, як несумлінність, непрофесіоналізм, нечесність та непорядність, є досить поширеними, про що свідчить суспільна думка про правоохоронну систему та систему правосуддя. Нівелювання зазначених суб'єктивних факторів у діяльності представників юстиції дозволило б звести до мінімуму кількість випадків судових помилок, котрі згодом

могли бути переглянуті. Таке можливо за умови уважного ставлення до ідеологічних і моральних підвалин юридичної професії, до формування корпусу суддів, до системи підвищення їх кваліфікації. нечесність, непорядність, несумлінність та непрофесіоналізм.

Запровадивши інститут перегляду судових рішень в адміністративному процесі, законодавець основне значення по виправленню допущених судами помилок покладає саме на ці інститути. Тому перегляд судових рішень в адміністративному процесі є додатковою гарантією. Перегляд судових рішень є самостійним етапом, частиною адміністративно-процесуальної діяльності, який володіє всіма необхідними ознаками, притаманними стадії адміністративного судочинства.

Проте слід відмітити, що незалежно від якості суддівського корпусу в Україні систему перегляду судових рішень в адміністративному процесі не слід розглядати як спосіб виправлення вищими судами помилок та недбалості нижчих судів. Таке виправлення помилок є одним із факторів існування досліджуваного інституту, проте не єдиний.

Система перегляду судових рішень лежала в основі котрої лежала ідея про обов'язковість перевірки вищими судами рішень нижчих судів на предмет законності й обґрунтованості була успадкована Україною з радянської моделі побудови судочинства. Однією з засад судової системи радянського зразка було ревізування вищими судами діяльності нижчих судів, коли будь-яку справу в повному обсязі може переглянути вищий суд, і з його власної ініціативи також. За таких умов нижчі суди були додатками вищих, а районні (міські) й рівні їм суди судили виключно зважаючи на суди обласного рівня. Нині інститут перегляду судових рішень в адміністративному процесі зорієнтований на реалізацію права особи на перегляд справи вищим судом як одного з основних прав людини. Хоча існуюча система інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі має недоліком тривалі строки перегляду справ, вимагає надмірних фінансових видатків з бюджету.

Інститут перегляду судових рішень в адміністративному процесі передбачає допустимість перегляду судового рішення виключно за ініціативою суб'єкта, право якого порушено чи обмежено цим судовим рішенням. Судова справа переглядається виключно в тій частині, в якій залишається спір щодо фактів. Інститут перегляду судових рішень в адміністративному процесі покликаний забезпечувати належну ефективність реалізації конституційного права на судовий захист і права на оскарження рішення суду. Виходячи з цього існує низка застережень щодо функціонування інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі, до яких можна віднести необхідність: однакового розуміння і застосування норм права всіма судами; розумних строків перегляду судового рішення та недопустимість тяганини в судах; недопущення обмеження доступності правосуддя та формалізму в судах; забезпечення раціонального балансу між ефективністю системи перегляду судових рішень в адміністративному процесі та її економічністю тощо [4].

Інститут перегляду судових рішень в адміністративному процесі є одним із засобів перевірки правильності судових рішень, ухвал та судових наказів. Цей інститут сприяє належному здійсненню правосуддя у справі адміністративної юрисдикції, постановленню законних та обґрунтованих рішень, ухвал і судових наказів, захисту прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Він має специфічну мету, яка різнилась залежно від підстави перегляду судових рішень в адміністративному процесі. Різниця полягає у підставах перегляду, об'єктах перегляду, судових інстанціях, які здійснюють перегляд, строках звернення із заявою про перегляд тощо. Також розрізняється порядок провадження з перегляду та коло повноважень судових інстанцій, які переглядають судові рішення.

В Україні, відповідно до Конституції, запроваджено апеляційне та касаційне оскарження судових рішень. Крім того, Кодекс адміністративного судочинства України передбачає можливість перегляду судових рішень в адміністративних судах за нововиявленими обставинами, а також перегляд судових рішень Верховним Судом України. Зазначені підстави перегляду судових рішень в адміністративному процесі передбачені розділом IV «Перегляд судових рішень» Кодексу адміністративного судочинства України.

Апеляційне оскарження може стосуватися як питань факту, так і питань права. Тобто при апеляційному оскарженні подається скарга до суду апеляційної інстанції на судові рішення суду першої інстанції з мотивів неправильного встановлення обставин у справі (питання факту) або неправильного застосування норм матеріального чи порушення норм процесуального права (питання права). До суду апеляційної інстанції можуть бути оскаржені будь-які постанови суду першої інстанції, тобто судові рішення, якими справа вирішується за суттю заявлених вимог, за незначними винятками.

Касаційне оскарження, на відміну від апеляційного стосується лише питань права. В порядку касаційного оскарження подається скарга до суду касаційної інстанції на судові рішення суду апеляційної інстанції, а при потребі – і суду першої інстанції з мотивів неправильного застосування норм матеріального чи порушення норм процесуального права (питання права).

Перегляд судового рішення Верховним Судом можна ініціювати у випадках неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах; а також у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Останнім випадком перегляду судових рішень в адміністративному процесі є перегляд судового рішення у разі виявлення обставин, про існування яких не знали і не могли знати за умови добросовісного ставлення до виконання своїх обов'язків судді і принаймні одна особа, яка брала участь у справі. Саме ця особа має право ініціювати перегляд за нововиявленими обставинами, а також особа, яка фактично не брала участі в адміністративній справі, але за змістом правовідносин мала бути залучена до участі у справі. По суті цей перегляд не є оскарженням через відсутність у таких випадках вини суду у неправосудності судового рішення. Однак Кодексом адміністративного судочинства України він віднесений до перегляду судового рішення [5].

Висновки. Підводячи підсумок, відмітимо, що перегляд судових рішень – це перевірка рішення суду нижчої інстанції, що здійснюється шляхом перегляду в апеляційному (глава 1 розділу IV КАС) чи касаційному порядку (глава 2 розділу IV КАС), у формі перегляду судових рішень Верховним Судом України (глава 3 розділу IV КАС) та провадження за нововиявленими обставинами (глава 4 розділу IV КАС).

Список використаних джерел:

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, 43, 44-45. – Ст. 529.
2. Кодекс адміністративного судочинства України.: від 6 липн. 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-37. – Ст. 446.
3. Соловей Г.В. Деякі проблемні питання перегляду судових рішень у кримінальному процесі України / Галина Василівна Соловей, Владислав Іванович Теремецький / Вісник Вищої ради юстиції. – 2013. – № 3(15). – С. 87-99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik15_07.pdf.
4. Сірий М. Система перегляду судових рішень в Україні: погляд у майбутнє / Микола Сірий / Юридичний журнал. – 2003. – №. 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=18>.
5. Путівник для учасника адміністративного процесу / Автори-упорядники Р.О. Куйбіда, Т.В. Руда. – К., 2011. – 120 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fair.org.ua/content/library_doc/6_Guide_for_Participants_in_an_AdminProceeding_2011_FINAL_.pdf.
- 6.. Шруб І.В. Функціонування адміністративних судів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Інна Володимирівна Шруб ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2009. – 345 с.

КОЛЕСНІЧЕНКО В. В.,

кандидат юридичних наук, докторант
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

УДК 35.075.5

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ФОРМ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА МІСЦЕ У НІЙ ЗАГАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ

Стаття присвячена обґрунтуванню структури системи принципів адміністративно-процесуальних форм захисту права інтелектуальної власності. Встановлено, що таку систему складають наступні принципи: а) загальні (ті, що характерні для позасудового адміністративного процесу і адміністративного судочинства; б) спеціальні; в) особливі. До загальних принципів віднесені: верховенство права; законність; прозорість (гласність) адміністративного процесу, який доповнюється принципами публічності, мотивованості та доступності рішень у справах; поєднання інтересів особи і суспільства; принцип юридичної безпеки. Для визначення структури системи принципів, кола загальних принципів проведений порівняльно-правовий аналіз існуючих наукових підходів вчених щодо принципів адміністративного процесу, норм Кодексу адміністративного судочинства України та інших актів чинного законодавства України та законодавства Франції.

Ключові слова: адміністративно-процесуальна форма, адміністративний процес, адміністративне судочинство, принципи, загальні принципи, спеціальні принципи, особливі принципи.

Статья посвящена обоснованию структуры системы принципов административно-процессуальных форм защиты права интеллектуальной собственности. Установлено, что такую систему составляют следующие принципы: а) общие (характерные для внесудебного административного процесса и административного судопроизводства); б) специальные; в) особенные. К общим принципам отнесены: верховенство права; законность; прозрачность

